

"Den ellentriek" brengt grote bloei

In Poemp nr. 20 hebt U, beste lezers, kunnen vaststellen dat de Kempense en Nijlense diamantnijverheid zich op een tamelijk korte tijd (1900-1914) een vooraanstaande plaats in de Belgische diamanthandel en -nijverheid had weten te veroveren.

In die bijdrage dachten wij nog dat Nijlen in 1914 slechts dertien grote slijperijen telde. Dankzij de medewerking van enkele van onze lezers ontdekten wij nog een veertiende fabriek die voor 1914 gebouwd werd, n.l. die van de familie Derboven - Van Rompaey (Mares van 't Bergske). Ze werd in 1910 opgetrokken.

Oorlogsmiserie, een korte pijn

In 1914 begon de Eerste Wereldoorlog. Daardoor kwam de Belgische nijverheid tot stilstand, alhoewel de vraag naar geslepen diamant vanuit de Verenigde Staten niet ophield. Van die situatie profiteerde Amsterdam, dat

Op deze goed-bewaarde foto uit 1920 zien we de slijpers van Frans Broeckhoven (Rector de Ramstraat). De Poemp herkende van links naar rechts:

a) dames: 1. Schuermans - 2, 3, 4, 5, 6?

b) heren: 1. Breugelmans (Flip) of Broeckhoven (den baas) - 2. Edward Colen - 3. ? - 4. Colen (witte) - 5. Louis Schuermans - 6. Alfons Van Herck - 7. ? - 8. ? - 9. Miel Raets (Mil Men) - 10. ? - 11. Jos Raets (Fik Men) - 12. Alfons Raets (Zutes) - 13. ? - 14. Jaske Voorspoels - 15. Nand (van Keskes) Bosschaerts - 16. ? - 17. Noppe van Albert - 18. Leopold Faes - 19. Jozef Thys - 20. Jef Poels - 21. Fik Boiy.

Wie weet er meer van? Geef ons een seintje!

ijverig kon doorwerken, doordat Nederland buiten het oorlogsgeweld bleef.

Het Londense Syndicaat wilde aan Antwerpen geen "ruw" bezorgen, omdat Engeland de economie van de bezette gebieden niet wilde steunen. Gelukkig was dit enkel een tijdelijk "oorlogsprobleem"

Na het beëindigen van de vijandelijkheden zette de Belgische handel en nijverheid zich opnieuw aan het werk en zeer intens.

Vanaf 1918 tot 1930 kende de Belgische diamantnijverheid haar grootste ontplooiing en bloei. Ook in Nijlen bleven de slijpersbazen van voor de oorlog niet bij de pakken zitten en al spoedig waren er molens (arbeidsplaatsen) te weinig, doordat het grootste deel van de Nijlense jeugd het steentje wilde leren bewerken. Verschillende slijpers die voor de oorlog de stiel geleerd hadden, vonden de weg naar Antwerpen en de diamantclub, waar het ruwe en geslepen diamant verhandeld werd.

De grote bloei

Wat in Nijlen door de schuld van de oorlog tot stilstand gekomen was, n.l. de bouw van nog meer slijperijen, werd onmiddellijk na 1918 weer hervat. Hierna volgt een lijst van de grote en middelgrote fabrieken die tijdens de periode 1918 tot 1927 - 28 (jaar waarin de elektriciteit in Nijlen kwam!) bij ons gebouwd werden.

Aan de Kesselsesteenweg, de huidige Jan-Edward Claeslaan: Leopold Claes

In de Kapellebaan: Gustaaf Geysen (den Blok en Louis Verhaegen)

Aan de Broechemsesteenweg: Jef Geeraerts

Aan de Bouwelsesteenweg: Louis Henderickx (den Anker)

In de Rector de Ramstraat: Jules Verwerft

Aan de Bevelsesteenweg: Jozef Vranckx (Jef van Kwitskes); Louis Lenaerts (den Boot) en de Fam. Leyssen

In de Nonnenstraat: Witte Colen

Het is wel passend hier te vermelden op welke wijze de aandrijving van de molens achtereenvolgens geschiedde. Aanvankelijk was er de handaandrijving van één molen. Er bestond ook wel paardekrachtaandrijving met levende paarden, maar niet in Nijlen. In een volgende fase zorgden stoommachines (op hout of op kolen) voor de nodige energie en nog later zorgde gas daarvoor. De eerste stoomslijperij begon te Antwerpen slechts in 1865 te werken. Waarom men zo laat de Engelsen (1824) en de Hollanders (1840) navolgde is nog steeds een raadsel.

Voor vader en zoon, voor moeder en dochter

Van zodra de elektriciteit in Nijlen kwam en de aandrijving van de molens daarmee gebeurde, zagen veel Nijlenaars de kans schoon om de stiel in familieverband uit te oefenen. Veel gezinnen telden toen drie en meer diamantbewerkers. In die tijd begon dan ook de bouw van de kleinere slijperijen (vijf tot tien molens). In de periode van 1929 tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog rezen ze in bijna alle straten van onze

gemeente uit de grond. We hebben getracht ze allemaal (?) op papier te zetten en werden daarbij geholpen door getuigenissen van enkele van onze lezers. We moesten wel beroep doen op ooggetuigen, doordat er voor 1940 nog geen speciale lijsten van de Nijlense slijperijen bestonden. Wij kwamen tot de vaststelling dat er in een tiental jaren (de jaren '30) minstens 50 slijperijen bijgebouwd zijn. Ziehier de lijst ervan.

Kesselsesteenweg: Fam. Van Den Bergh, Alfons (Boer) Nijs, Anna Claes, Gebroeders Maes

Jan-Edward Claeslaan: Fons de Doncker, Jef Grielen, Louis Van Loock, Sooi (van Yvonne) Vercammen, Louis (uit de Kroon) Thijsbaert, Louis De Schutter, Gust Ceulemans, Alfons Cuypers - Wezemael. Deze laatste slijperij startte in 1927, in gebouwen die omstreeks 1880 opgetrokken waren en waarin de ouders van Alfons Cuypers eerst een denneappeldrogerij (mastedoppen) uitbaatten.

Statiestraat: Frans De Groot

Gemeentestraat: Karel Lemmens, Constant Lieckens (Koste van de Gerde), Louis Schuermans (Witte Schure), Karel Horemans (Maria De Winter), Jef Gui.

Kappellebaan: Jan Smets (Jan Keust), Karel Kegelaers.

Broechemsesteenweg: Bosschaert Jan (van Keskes), Van Hove Alfons, Alois Lieckens (van de Gerde), Alfons Raets, Louis Bertels, Emiel De Pooter en de Fam. Ceulemans (Mit de Bakel)

Albert-Kanaalstraat: Fam. Storms - De Schutter

Rector de Ramstraat: Louis Lemmens, Fons Faes, Karel Walraven en Isidoor Van Tendeloo (Dikke...)

Spoorweglei: Gust Heylen (Mus), Eugeen Witvrouwen (Boot), Jan Heylen (den Bakker), daarna Jos Raets (van den Noster)

Bevelsesteenweg: Stafke Faes, Bokske Faes, Frans Haverals, Mathilde Mees

Woeringenstraat: Cambré Petrus (Jef van Nante), Fam. Van Immerseel (Joppes)

Nonnenstraat: Lien Van Dijck (den John), Fam. Michiels, Karel Kegelaers (Charel van Sooikes), Fam. Vermeulen en Frans Hens-Verlinden

() : Vroeger Goorkant, nu:*

Katerstraat (): Goormans Alfons, Verlinden-Pluys*

Vekenstraat (): Alfons Kegelaers*

Lege Baan (): August Walraven*

Watertorenstraat (): Emiel Heylen (Miel Kwes)*

Loze Bareel (): Fam. Kegelaers-Dillen (deze slijperij werd verwoest door een V2-bom, daarbij vielen 2 doden)*

Elsendonkstraat: Sus Roevens (van 't Boerke), Charel Roevens (van 't Boerke), Staf Voorspoels (Appeljan)

Bouwelsesteenweg: Fr. Van den Bergh, August Henderickx (Nutte), Karel Bosschaerts-Leemans (Krol), Heyselberghs-Helsen, Heyselberghs-Goormans, Van Brandt-Goovaerts (Net van Pokes), Frans

Goovaerts (Zone Smieres), Petrus Voorspoels (Peer Appeljan), Louis Dieltjens, Corneel Nicasi-Goovaerts (Neeltje Petrus), Fam. Goovaerts-Van Brandt (de Rapes), Fam. Goyvaerts-Heylen (Tuur van de lange), Marus Willems-Landuyt (Rikus Stans)², Karel De Wolf-Derboven (later schoonzoon Peer Luyten)
Grobbendonkseweg: Jef Voorspoels-Goovaerts (Jef Kaat)

Een woord van dank

Deze bijdrage werd verwezenlijkt met medewerking van enkele van onze lezers, maar in het bijzonder van eresecretaris Willy Van Tendeloo, Flor Dieltjens en diamantbewerker Alfons Verrelst, die ijverig aan het onderzoekswerk hebben geholpen.

Langs deze weg daarvoor onze hartelijkste dank.

In de volgende Poemp(en) zullen wij trachten de evolutie van het aantal diamantslijperijen in onze gemeente, vanaf 1944 tot heden, op papier te zetten. Alle hulp van U, beste Lezer, is van harte welkom.

* H. Budts

Bronnen:

"Diamant in België", eindverhandeling voorgedragen door Diana Goormans en Ria Van Dessel tot het bekomen van het diploma Graduaat Sekretariaat en Moderne Talen

"De Diamantnijverheid" van R. Delveaux

Het lek van de Poemp

Aanvullingen bij het artikel:

"Eerste diamantslijperijen in Nijlen"

* Op de foto die ons het personeel van Gust Smets (alias Van Poppel) toonde, werden door onze lezers nog meer mensen herkend. Nr. 4 is de "dikke" Rottiers, nr. 5 Isidoor Janssens en nr. 11 Alfons Keersmakers (de Robber).

* Dat de grote slijperij Cassiers in Grobbendonk niet in 1873 kan gestart zijn (het was in 1893!), zal de aandachtige lezer wel opgemerkt hebben, vermits te Nijlen in 1876 de eerste steentjes in de Kempen geslepen werden.

* In het vorige nummer wisten wij nog niet in welk jaar de slijperij van de Gebroeders Quadens in de Nonnenstraat gebouwd werd. Dankzij onze lezers weten wij nu dat men met de bouw klaar was in 1890.

* Fout waren ook de namen van het broederpaar Quadens; ze heetten niet Alfons en Corneel, maar wel Alfons en Maarten (Mette) Quadens.